Aihe: HE 102/2022 vp / Asiantuntijapyyntö

stv@eduskunta.fi

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi yrittäjän eläkelain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Lausuntomme pääkohdat

- Kannatamme yrittäjän eläkelain täsmennystä, joka vähentäisi alivakuuttamisen aiheuttamia ongelmia.
- Esitys parantaa työeläketurvan lisäksi myös yrittäjien muuta sosiaaliturvaa sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhemmuuden varalle.
- Esitys yhdenmukaistaisi lain toimeenpanoa ja lisäisi yrittäjien yhdenvertaista kohtelua.
- Yrittäjät eivät voi ulkoistaa itseään Suomen lakisääteisestä sosiaalivakuutuksesta.

Selkeyttävät säännökset tarpeen alivakuuttamisen vähentämiseksi

Yrittäjän eläkelakia (YEL) ei ole juurikaan kehitetty sen perustamisen jälkeen. Nyt käsittelyssä oleva hallituksen esitys on sosiaali- ja terveysministeriön asettamien työryhmien pitkän ja monivaiheisen valmistelutyön tuottama kompromissiratkaisu.

Yrittäjien työeläkevakuuttaminen on selvitysten mukaan matalammalla tasolla kuin nykylaki edellyttäisi. Tilanne ei parane ilman suunnanmuutosta, johon nyt ehdotetuilla selkeyttävillä säännöksillä pyritään.

Lakiesitys ei muuta nykylain mukaisen YEL-työtulon määräytymisperiaatetta. Yhdessä työryhmätyössä esillä olleessa uudistusvaihtoehdossa olisi luovuttu nykyisestä YEL-työtulon määrittelystä ja siirrytty käyttämään yrittäjän todellisia verotettavia tuloja eläkemaksujen ja karttuman pohjana. Tämä ehdotus ei kuitenkaan saanut työryhmässä riittävää kannatusta.

Esitys yhdenmukaistaisi ja vahvistaisi myös toimeenpanoa

Eläkevakuuttajat vastaavat viime kädessä yrittäjän eläkelain mukaisen työtulon vahvistamisesta ja sen oikeasta tasosta suhteessa nykylainsäädäntöön. Eläkevakuuttajat käyttävät sitä koskevissa päätöksissään julkista valtaa.

Lakiesitys vahvistaisi toimeenpanon yhdenmukaisuutta ja yrittäjien yhdenvertaista kohtelua työeläkevakuuttajien toiminnassa.

Työtulon määrittämiseen liittyvä kokonaisarvio ottaisi huomioon toimialan kokoaikaista työtä tekevien mediaanipalkan. Työtulon määrittämisessä huomioitaisiin sen lisäksi myös useita yrittäjän työpanoksen arvoa kuvaavia tietoja. Lisäksi lain voimaantulosäännöksissä säädettäisiin työtulon enimmäiskorotuksesta ensimmäisen tarkistuksen yhteydessä. Lisäksi työtulo tarkistettaisiin jatkossa kolmen vuoden välein.

Lakiesitys yhdenmukaistaisi eläkevakuuttamista työn tekemisen eri tavoissa, ja lisäisi siten kilpailuneutraaliutta yrittäjänä tai palkansaajana tehdyn samankaltaisen työn välillä.

Esitys parantaisi yrittäjien sosiaaliturvaa

Yrittäjän muu sosiaaliturva (sairaus-, työttömyys-, perhe-etuudet) on pitkälti sidottu yrittäjän eläkkeen YEL-työtulon tasoon. Alivakuuttaminen yrittäjäeläkkeissä on johtanut siihen, että yrittäjien muukin lakisääteinen sosiaaliturva jää alhaiselle tasolle. Tämä kasvattaa yrittäjän toimeentuloriskejä eri elämäntilanteissa.

Työeläkevakuutus kattaa vanhuudenturvan lisäksi myös työuran aikaisen työkyvyttömyyden ja perhehuoltajan kuoleman riskit. Alivakuuttaminen heikentää myös yrittäjien työkyvyttömyyseläkkeitä. Harva yrittäjä ajattelee menettävänsä terveyttään.

Työkyvyttömyyteen ja elinikäiseen vanhuudenturvaan pohjautuvat vakuutustuotteet olisivat yksityisiltä vakuutusmarkkinoilta hankittuina hyvin kalliita, eivätkä kaikki voisi edes saada niitä mahdollisten poissulkevien vakuutusehtojen vuoksi. On mahdollista, että lakimuutos kanavoi yrittäjien rahavirtoja enemmän lakisääteiseen YEL-vakuutukseen yksityisen varautumisen sijaan.

Yrittäjät eivät voi ulkoistaa itseään sosiaalivakuutuksesta

Suomen lakisääteinen sosiaalivakuutus perustuu ajatukseen, että kaikille yhteisiin toimeentuloriskeihin varaudutaan yhdessä. Se perustuu yksityisiä vakuutusmarkkinoita laajempaan keskinäiseen yhteisvastuuseen ja lopulta kansalliseen yhteenkuuluvuuteen. Samalla yksilö osallistuu maksuillaan suoraan oman turvansa rakentamiseen, toisin kuin verovaroista maksettavissa etuuksissa. Asia on näin myös palkansaajien kohdalla.

Yrittäjä ei voi sulkea itseään ulos lakisääteisestä sosiaalivakuutuksesta ja hyvinvointiyhteiskunnasta, sillä valtio takaa aina toimeentulon vähintään perustuslain puitteissa, jos ihminen ei pysty elättämään itseään. Mitä pienemmäksi yrittäjien työeläkkeet jäävät alivakuuttamisen takia, sitä enemmän esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen minimiturvaeläkkeitä maksetaan verorahoista.

Suomen eläkemalli on saanut kansainvälisesti kiitosta lakisääteisen eläketurvan kattavuudesta. Nyt ehdotettu yrittäjän eläkelain täsmennys vahvistaa tätä ominaisuutta. Sekä yrittäjäkenttä että eri työnteon muodot muokkautuvat jatkossakin suomalaisen yhteiskunnan rakennemuutoksen mukana. Kaikki työmarkkinaryhmät mukaan ottava eläke- ja sosiaaliturva on yhä tärkeämpää toimeentuloriskien torjumiseksi ja eri työnteon muotojen tasapuolisen kohtelun turvaamiseksi.

Työeläkevakuuttajat TELA ry

Suvi-Anne Siimes
toimitusjohtaja